

Захарченко В.І., д.е.н., професор

Бондаренко О. В.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ДОСВІД І ПРАКТИКА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

Територіальний аспект планування господарства поряд з галузевим завжди в період існування СРСР визнавався одним із головних. І в науковій літературі, і в практиці господарювання йшов активний пошук форм організації господарства, адекватний сучасному рівню розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. При цьому досить велика увага приділялася таким формам територіальної організації господарства, як територіально-виробничі комплекси, промислові вузли, економічні райони. Посилення реальної економічної самостійності місцевих адміністрацій як на рівні областей, так і на рівні адміністративних районів, тільки прискорило цей процес, тим більше, коли мова йшла про наділення їх правом власника на надра і землю. Тут же доречно підкреслити, що і в даний час роль централізованої адміністрації у визначенні курсу розвитку економіки все ще залишається, і, мабуть, довго будуть залишатися досить високою, незрівнянної з можливостями адміністрацій окремих регіонів країни.

Територіальні форми організації продуктивних сил стали привертати увагу і політекономістів, що висувують положення про територіальні системи як нового щабля усупільнення виробництва, тобто про нову якість категорії «власність», нових меж сучасного етапу розвитку. На їхню думку, однією з основних рис сучасного періоду усупільнення виробництва є те, що в якості головних структуроутворюючих елементів слід визнати не окремі підприємства чи галузі, а міжгалузеві та територіально-виробничі комплекси. Поява нових форм концентрації виробництва, що виходять за рамки окремих підприємств, встановлення тісних зв'язків між ними стає економічною базою формування різноманітних територіальних систем.

Передача істотно великих (в порівнянні з «доперебудовних» часів) прав місцевим органам влади здійснилася одночасно з передачею суттєво більших обов'язків, що спонукало адміністрації областей і ; навіть окремих адміністративних районів розробляти плани розвитку відповідних територій. У свою чергу, центральні органи влади зрозуміли необхідність формування спеціальної регіональної політики, відповідної реаліям сьогодення періоду розвитку країни.

Поява так званих депресивних регіонів та необхідність розробки для них спеціальних заходів допомоги - додаткове свідчення важливості регіональних досліджень на всіх рівнях: починаючи від просторової структури народного господарства в цілому і його місця в світогосподарських зв'язках і до рівня окремого промислового вузла, міста або адміністративного району.

Нерівномірність розвитку, набуваючи гіпертрофованих розмірів (особливо в рівні споживання в соціальній сфері) призводить до прагнення суб'єктів протистояти будь-якому владному центру, шукаючи в суверенітеті вирішення проблем соціальної напруженості. Фінансово-економічна криза лише посилила вихідну неоднорідність регіонів. Нагальна задача держави бачиться не тільки в декларації переваг єдиного економічного простору, але і в прийнятті дієвих заходів у цьому напрямку. До їх числа відносяться різного виду програми,

спрямовані на вирішення народногосподарських проблем. Періодичне виникнення проблем є закономірний наслідок нерівномірності розвитку господарства країни. Ці проблеми найчастіше концентруються на певних територіях, породжуючи виникнення так званих проблемних регіонів.

Для цілей прогнозування господарського розвитку проблемного регіону необхідно виявити його економічну основу, своєрідну «кристалічну решітку». Ця основа являє собою об'єднання найбільш тісно взаємопов'язаних елементів господарства. Сукупність таких елементів і зв'язків між ними визначимо як територіальну систему (ТС). Конкретний елементний склад ТС залежить від специфіки регіону і характеру розв'язуваної проблеми.

Таким чином, реалізація цілей регіональної політики призводить до необхідності виявлення і дослідження проблемних регіонів, як частин території країни, на яких сконцентровані певні народногосподарські проблеми, і вирішення яких вимагає участі держави як в умовах розвиненої ринкової економіки, так і (а, можливо, в ще більшою мірою) для умов періоду трансформації.

В умовах фінансово-економічної кризи в Україні проблеми відпрацювання системи регіонального управління господарськими комплексами, чітке розмежування відповідальності та повноважень між центральними і регіональними властями набувають особливу значимість і актуальність. Сьогодні маємо убогий бюджет, заборгованості по пенсіях і зарплатах, недолік запасів палива у генеруючих енерго-компаній, неприпустимо високі рівні енергоємності виробництва і зносу устаткування і т.д. Все це в будь-який момент може спровокувати посилення соціальної напруженості як в окремих регіонах, так і в цілому по країні. У сформованій ситуації прагнення регіонів до більш активної участі в управлінні господарським комплексом територій цілком зрозуміло і природно. Неможливо вирішити весь той комплекс проблем, що накопичилися виключно за рахунок розширення повноважень регіонів і визначення джерел фінансування регіональних програм, але продовження курсу на жорстку централізацію соціально-економічної діяльності без сумніву приведе суспільство у глухий кут.